

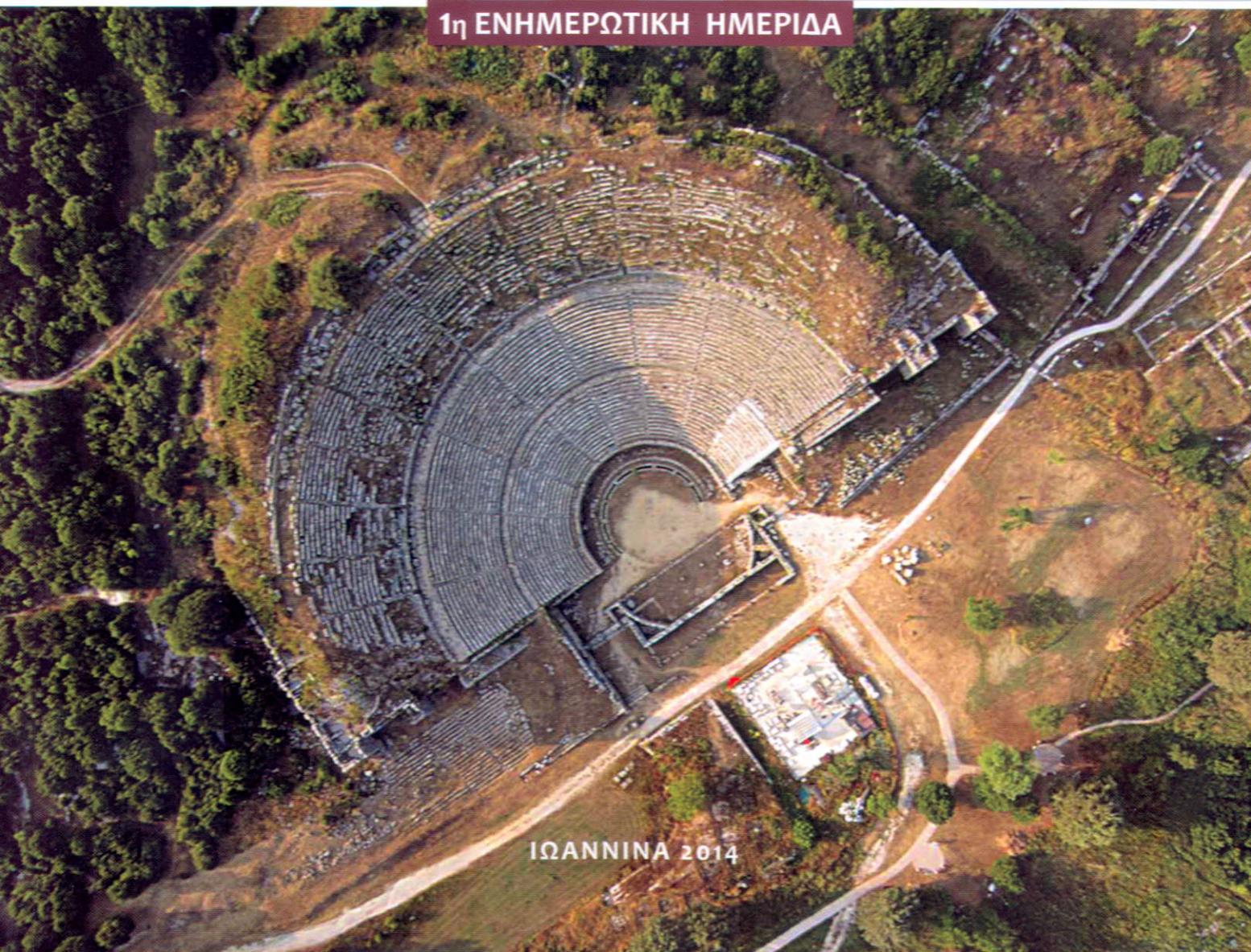
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΔΩΔΩΝΗΣ
ΙΒ΄ ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ & ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΔΩΔΩΝΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ

ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ
ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

1η ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2014

χές, το επιβεβαιώνει η σημερινή ημερίδα, την οποία εγκαρδίως χαιρετίζουμε, ευχόμενοι πλήρη ευόδωση των σκοπών της και διαβεβαιούμε ότι και τα δύο Ιδρύματα, και η Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών και το Ίδρυμα Μελετών Ιονίου και Αδριατικού Χώρου, θα είναι προθύμως και ενεργώς παρόντες σε κάθε σχετική εκδήλωση. Κλείνω τον πρόλογό μου, επαναλαμβάνοντας μια παλιά πρόσκληση αγνώστου πατρός-τητος, ίσως Αναστασίου Τασούλα: «Η αρχέγονος Ελλάς, η Ήπειρος καλεί και πάλι στη Δωδώνη τη φύτρα της. Το αρχαίον Κοινόν των Ηπειρωτών ας αναζήσει. Όσοι πιστοί, προσέλθετε».

Σταύρος Μπένος **Πρόεδρος του Σωματίου «Διάζωμα»**

Θέλω να σας μεταφέρω τις ευχαριστίες μου για την πρόσκληση αυτή, αλλά και τη συγκίνησή μου σήμερα γι' αυτό που κάνουμε εδώ. Θέλω να χαιρετίσω την καθεμία και τον καθέναν από σας και με μια νοητική πνευματική χειραψία. Νομίζω είναι η κατάλληλη στιγμή να αποθέσω ένα φορτίο που με συνοδεύει τα τελευταία είκοσι χρόνια της ζωής μου. Είναι η κατάλληλη στιγμή, είναι ο κατάλληλος χώρος, είναι οι κατάλληλοι άνθρωποι. Το «Διάζωμα», κυρίες και κύριοι, ήτανε μια υπόθεση πολλών ανθρώπων, που τους συνόδεψα στη δημόσια ζωή μου. Πριν εκδηλωθεί αυτή η πρωτοβουλία δημόσια, είχε γίνει μια προετοιμασία τουλάχιστον δέκα ετών. Το «Διάζωμα» βγήκε στο φως το 2008. Το επιχειρησιακό του σκέλος είχε δύο μεγάλα θεμέλια, τα οποία ξεκίνησαν με έναν τρόπο θεαματικό. Το ένα θεμέλιο ήταν η τεκμηρίωση των μνημείων αυτών και το άλλο ήταν η εναλλακτική τους χρηματοδότηση. Η τεκμηρίωση ξεκίνησε από την καταγραφή. Μια ομάδα σπουδαίων καθηγητών έκανε δουλειά γραφείου, η οποία επιβεβαιώθηκε μετά με αυτοψίες, στις οποίες συμμετείχαν οι αρχαιολόγοι που είχαν δουλέψει για να είναι αυθεντικές. Αυτό μας έχει δώσει το πανόραμα των αρχαίων θεάτρων, που είναι και στο διαδίκτυο και στα κινητά τηλέφωνα. Είναι μια εφαρμογή που έχουμε κάνει πρωτότυπη παγκοσμίως. Ανήκει στα λεγόμενα applications, στις εφαρμογές της τελευταίας γενιάς των κινητών τηλεφώνων.

Μετά από την καταγραφή αυτή με το πανόραμα των αρχαίων θεάτρων, έχουν καταγραφεί και κατηγοριοποιηθεί 125 χώροι. Την κατηγοριοποίηση την έκαναν, επίσης, σπουδαίοι καθηγητές, με πυρήνα τους τον κύριο Λαμπρινουδάκη και τον κύριο Θέμελη, Ομότιμους Καθηγητές Κλασικής Αρχαιολογίας. Ακολουθεί στην αλυσίδα αυτής της τεκμηρίωσης μια σειρά εκδηλώσεων. Θα γνωρίζετε, βεβαίως, ότι κάναμε και ειδική εκδήλωση με τον κύριο Σουέρεφ, για την έκδοση της Ηπείρου και πολύ σύντομα θα ολοκληρώσουμε τις εκδόσεις σε όλο τον γεωγραφικό χώρο της πατρίδας μας. Είναι μετά η φιλμογραφία, που και εδώ έχουμε τελειώσει στην Ήπειρο. Έχουμε κάνει ένα σπουδαίο ντοκιμαντέρ από έναν δημιουργό, τον κύριο Βαγγέλη Ευθυμίου, που δούλεψε εθελοντικά, ντοκιουμαντερίστας πολυβραβευμένος και παιδί δικό σας, είναι από τα Μαστοροχώρια, στην Κόνιτσα κοντά. Πολύ ιδιαίτερες εφαρμογές είναι τα επιστημονικά δελτία των θεάτρων, δηλαδή η τυποποίηση της επιστημονικής πληροφορίας, προκειμένου να είναι απλή και κατανοητή στους ανθρώπους, πέρα από τους αρχαιολόγους και τους ειδικούς που θέλουν να έρθουν σε επαφή με τα μνημεία. Η εφαρμογή αυτή είναι εξαιρετική και για τους επιστήμονες, γιατί η πληροφορία, όπως είναι επεξεργασμένη, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μεγάλων και σπουδαίων επιστημονικών ερευνών γύρω από αυτή την κατηγορία των μνημείων.

Το τελευταίο και το πιο σημαντικό από όλα που αποτελεί και παγκόσμια πρώτη, το δούλεψε μια ομάδα νέων ανθρώπων για χρόνια, είναι οι ψηφιακές ξεναγήσεις, δηλαδή ξεναγήσεις στους αρχαιολογικούς χώρους μας από κινητό τηλέφωνο. Ήδη έχουμε δύο στην Επίδαυρο και στην αρχαία Μεσσήνη, οι οποίες ήταν και χορηγία του Ιδρύματος Νιάρχου και τώρα είναι έτοιμη για υπογραφή με τον κύριο Παναγιωτόπουλο η τρίτη στους Δελφούς, πολύ σύντομα θα έχουμε και στην Ήπειρο για υπογραφή την εφαρμογή. Φανταστείτε με τη συσκευή του ο κάθε πολίτης του κόσμου, τουλάχιστον σε τέσσερις γλώσσες, θα μπορεί, χωρίς να χρειάζεται ξεναγό, να επισκεφτεί τους χώρους και να έχει πληροφορία εξαιρετικής ποιότητας και απολύτως επικαιροποιημένη, γιατί έχουμε και την ευθύνη συνεχούς επικαιροποίησης και

της αρχαιολογικής πληροφορίας, αλλά και της τεχνολογικής επικαιροποίησης, γιατί, ξέρετε, αυτές οι τεχνολογίες αλλάζουν και βελτιώνονται με ραγδαίους ρυθμούς. Αυτό είναι, όπως σας το περιέγραψα, το κομμάτι της τεκμηρίωσης, που το κομμάτι αυτό, σημειώστε, δεν κόστισε ούτε ένα ευρώ στη χώρα μας, γιατί δουλεύουν μόνο εθελοντές για όλα αυτά που σας περιγράφω. Κυρίως θέλω Κώστα μου (Κ. Σουέρεφ), μέσα από εσένα να ευχαριστήσω τους αρχαιολόγους μας, αυτή τη σπουδαία κοινότητα, που εγώ την ονομάζω σύγχρονη εποποιία, έτσι, που ποτέ δεν διεκδίκησε τίποτα ο καθένας για τον εαυτό του, αλλά με το συλλογικό της οραματικό πάθος πάντα δούλευε αθόρυβα και σιωπηλά για την προστασία αυτών των σπουδαίων μνημείων της χώρας μας.

Ο δεύτερος κύκλος, που είναι ίσως ο πιο σοβαρός, γιατί έχει και πολιτική χροιά και απαντά σε ζητήματα και μεγάλες παθογένειες και οι συνάδελφοί μου το ξέρουν πολύ καλά, που υπηρετούν στη Βουλή με τόσο σπουδαία παρουσία και ήθος, αναφέρομαι και στον κύριο Τασούλα και στον κύριο Καλογιάννη και στον κύριο Παντούλα, δεν ξέρω αν υπάρχει και άλλος συνάδελφος εδώ. Εγώ, ξέρετε, όταν ξεκίνησε το «Διάζωμα» έθεσα δύο ζητήματα ως προϋπόθεση στους ανθρώπους τους αγαπημένους μου, κυρίως στους αρχαιολόγους, το ένα είναι να μην πάρουμε ποτέ χρήματα από το κράτος. Τους είπα, δηλαδή, ότι αν αυτή η μεγάλη ιδέα δεν ευδοκιμήσει στην κοινωνία και δεν μπορεί να έχει στήριξη από μόνη της, δεν έχει νόημα να υπάρχει. Και βλέπετε πώς δικαιώνεται με όλα αυτά που έχουν ξεσπάσει τώρα τα προβλήματα με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Το «Διάζωμα», αντίστροφα, έχει αλλάξει τη ροή των πραγμάτων και φέρνει πόρους όχι μόνο οικονομικούς, αλλά και κοινωνικούς από την κοινωνία στο κράτος. Είναι, δηλαδή, μια μεγάλη κοινωνική συμμαχία, μόνο εθελοντές που είναι έτοιμοι να δώσουν ό,τι μπορούν. Το πιο εντυπωσιακό, λοιπόν, είναι ότι ανοίξαμε τρεις νέες πύλες χρηματοδότησης και αυτό το πράγμα γίνεται για πρώτη φορά στην πατρίδα μας. Η μία πύλη είναι η πύλη των μεγάλων χορηγιών μέσω του χορηγικού νόμου, η δεύτερη πύλη είναι η πύλη των πόλεων και των περιφερειών, μια διάταξη που προβλέπει οι πολιτιστικές, οι προγραμματικές συμβάσεις πολιτιστικού χαρακτήρα, μάλιστα κατά ιστορική συγκυρία αυτή τη διάταξη την είχα κάνει όταν ήμουν Υπουργός Πολιτισμού, αλλά παρέμενε ανενεργή και τώρα ενεργοποιήθηκε και έχουμε εικοσιπέντε προγραμματικές συμβάσεις Περιφερειών και Δήμων με το Υπουργείο Πολιτισμού. Δεν επεμβαίνει εδώ διαχειριστικά το «Διάζωμα», το «Διάζωμα» έχει χαρακτήρα υποκινητικό ανάμεσα στο Υπουργείο τις πόλεις και τις Περιφέρειες. Για παράδειγμα, στην Ήπειρο έχουμε μια προγραμματική σύμβαση της Περιφέρειας για το ρωμαϊκό θέατρο της Νικόπολης και την ανασκαφή που γίνεται εκεί, καθώς και μια προγραμματική σύμβαση, επίσης της Περιφέρειας, στα Γίτανα, όπου ολοκληρώθηκε και η μελέτη και πια είναι έτοιμο και αυτό το έργο να παρακολουθήσει την πορεία των άλλων θεάτρων της περιοχής σας εδώ. Η τρίτη πύλη, που είναι η πιο καινοτομική από όλες –χαιρετίζω και την είσοδο του κυρίου Περιφερειάρχη, του κυρίου Καχριμάνη– είναι η πύλη των πολιτών, είναι, δηλαδή, ειδικοί τραπεζικοί λογαριασμοί για κάθε θέατρο ξεχωριστά, μιλάμε για ένα «θηριώδες» επιχειρησιακό πρόγραμμα πενήντα αρχαίων θεάτρων. Σκεφτείτε η πολιτεία με τις δυνάμεις της ασχολήθηκε σε όλο τον μεταπολιτευτικό κύκλο με δέκα έως δεκαπέντε περίπου θέατρα και τώρα υπάρχει ένα σχέδιο πενήντα αρχαίων θεάτρων σε όλη τη χώρα. Στην πύλη αυτή ο καθένας μπορεί να βάλει τη συμβολή του, από ένα ευρώ μπορεί να ξεκινήσει, και η πύλη αυτή είναι συνεχώς ανοικτή στους πολίτες στο διαδίκτυο. Όποιος βάζει χρήματα στους πενήντα αυτούς λογαριασμούς, «ανεβαίνει» αμέσως η προσφορά του στο διαδίκτυο. Τώρα, φανταστείτε ότι αυτές οι τρεις νέες πηγές χρηματοδότησης μέσα από ένα σχέδιο επιχειρησιακό που έχουμε κάνει στο «Διάζωμα», το οποίο παρακολουθούμε σε μία μεγάλη ηλεκτρονική πλατφόρμα καθημερινά και βλέπουμε πού υπάρχουν ανάγκες και πού πρέπει να δώσουμε το βάρος, βοηθά το Υπουργείο μας με τον εξής τρόπο: τα θέατρα, όπως και κάθε αρχαιολογικό έργο, έχει πέντε διακριτές φάσεις για την πλήρη ολοκλήρωση του κάθε έργου ξεχωριστά, αλλά και ενότητων αρχαιολογικών. Είναι οι γεωφυσικές έρευνες σε περιοχές που έχουμε μαρτυρίες ότι υπάρχει ένα θέατρο, αλλά δεν έχει γίνει ανασκαφή και τα υπέροχα Ινστιτούτα που έχουμε βοηθούν τους αρχαιολόγους μας για να κάνουν τις ανασκαφές. Και στοιχίζουν και πολύ λίγο, από 5.000 έως 7.000 ευρώ η καθεμία. Έχουμε κάνει περίπου δέκα τέτοιες έρευνες, αξιοποιώντας όλο το επισημονικό δυναμικό της χώρας. Η δεύτερη φάση είναι οι απαλλοτριώσεις, όπου απαιτούνται. Η τρίτη φάση είναι οι ανασκαφές. Οι ανασκαφές, όπως σας περιέγραψα, γίνονται με το μοντέλο των προγραμματικών συμβάσεων: Δήμοι και Περιφέρειες προσφέρουν χρήματα και η αρχαιολογική κοινότητα και οι Εφορείες

μας και οι αρχαιολόγοι κάνουν τις ανασκαφές. Η τέταρτη φάση είναι οι μελέτες. Με τις μελέτες έχουμε βρει το εξής μοντέλο, το οποίο το ίδιο το Υπουργείο μάς το ζήτησε. Τις μελέτες τις αναθέτει το «Διάζωμα» και τις αναθέτει από ιδιωτικούς πόρους. Και γίνονται και πολύ φτηνά και πάρα πολύ γρήγορα. Θα σας φέρω παραδείγματα δύο κορυφαίων θεάτρων, είναι οι Δελφοί και η Δήλος, όπου εκεί ήταν αναμεμειγμένη η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή. Μας κάλεσε ο Διευθυντής της, κάναμε ένα πρωτόκολλο επιστημονικής συνεργασίας και ήδη με ιδιωτικούς πόρους ολοκληρώσαμε και τις δύο μελέτες μέσα σε έναν χρόνο, ενώ οι διαδικασίες στο Υπουργείο θα ήθελαν τουλάχιστον πέντε χρόνια. Και αντιστοίχως έχουμε τέτοια παραδείγματα σε όλη τη χώρα. Συνεπώς, για να το πω στη γλώσσα που οι τεχνοκράτες καταλαβαίνουν, αλλά ελπίζω να καταλάβετε όλοι σας, το «Διάζωμα» αυτή η μεγάλη κοινωνική συμμαχία ωριμάζει τα έργα, η κυρία Γραμματέας θα καταλάβει πόσο σημαντικό είναι αυτό, να ωριμάζεις τα έργα για λογαριασμό της πατρίδας σου και παραδίνουμε έτοιμες μελέτες στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο και μετά πια είναι ανοικτός ο ορίζοντας για τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις.

Αυτά, όμως, συνέβαιναν μέχρι χθες. Τώρα έχουμε κάνει ένα ποιοτικό άλμα και για αυτό, με την άδειά σας κύριε Πρόεδρε, θέλω να σας το αναπτύξω απόψε, γιατί είναι και στον πυρήνα της ημερίδας σας. Αυτό το ποιοτικό άλμα στη χώρα μας είναι η «Πολιτιστική Διαδρομή της Ηπείρου». Είναι η γονιμοποίηση των μνημείων με ό,τι παράγεται σε κάθε τόπο, με τους ανθρώπους του κάθε τόπου και την παραγωγή του. Μέχρι τώρα η χώρα μας είχε μια παθολογία ακραίας μορφής, παρήγαγε, δηλαδή, άπειρες υποδομές όχι μονάχα στον χώρο τον αρχαιολογικό, παντού, γιατί υπήρχε ένα έλλειμμα κατανόησης και από τον πολιτικό κόσμο, αλλά και από τον κόσμο των δημοσίων λειτουργών. Είναι άλλο πράγμα οι υποδομές και άλλο πράγμα η ανάπτυξη. Πολλές φορές σε αυτά τα δυο πράγματα υπάρχει μια σύγχυση, ταυτίζονται, ενώ οι υποδομές είναι μόνο η προϋπόθεση ή η αναγκαία, όπως λένε οι μαθηματικοί, συνθήκη, αλλά δεν είναι και η ικανή συνθήκη. Δεν φτάνει αυτό μόνο για να φέρει ανάπτυξη στη χώρα, πρέπει να γίνουν και άλλα πράγματα. Οι Ευρωπαίοι, λοιπόν, με τους οποίους προσωπικά μιλούσα τα τρία τελευταία χρόνια, για να δω το κλίμα που υπάρχει για την προγραμματική περίοδο που ήδη έχουμε μπει, είπαν ότι στη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020, δεν θα δεχθούν στο νέο ΕΣΠΑ καμία μεμονωμένη υποδομή, όχι μονάχα στα αρχαιολογικά έργα, ο κύριος Καχριμάνης το ξέρει πολύ καλά, αλλά πουθενά. Εμείς, λοιπόν, οργανώσαμε αυτή την ιδέα της πολιτιστικής διαδρομής, που είναι ένα ποιοτικό άλμα, που μας φέρνει από τα επώνυμα μνημεία στις επώνυμες διαδρομές. Στη χώρα μας, δυστυχώς, το τουριστικό προϊόν σε ό,τι έχει σχέση με την αρχαιολογία και τα κατάλοιπα του αρχαίου κόσμου έχει υψηλή επισκεψιμότητα σε δέκα μόνο μνημεία περίπου σε όλη τη χώρα. Υπάρχουν υπέροχα μνημεία, εντελώς ξεχασμένα και εγκαταλελειμμένα στην απόλυτη περιθωριοποίηση και μοναξιά τους. Οι διαδρομές, λοιπόν, θα φέρουν στην επιφάνεια το σύνολο του πλούτου που έχει αυτή η χώρα, όχι μόνο του αρχαιολογικού πλούτου και του πλούτου των ανθρώπων της, γιατί συνδέουν τα μνημεία με τους ανθρώπους και την παραγωγή τους. Φανταστείτε ότι στην Ήπειρο το πρόγραμμα αυτό που χτίστηκε με πολύ μεγάλο μεράκι και οφείλω να πω τα εύσημα, το έχω πει πολλές φορές, το είπα και χθες που με κάλεσαν πολύ ευγενικά δύο τηλεοπτικοί σταθμοί, οφείλουμε πολλά στον κύριο Περιφερειάρχη, τον κύριο Καχριμάνη, ο οποίος είναι ένας λογικός άνθρωπος. Από την πρώτη επίσκεψη κατανόησε αυτό το θέμα και χωρίς δεύτερη κουβέντα το βάλαμε αμέσως μπροστά. Μην νομίζετε ότι είναι αυτονόητο, γιατί εγώ είχα διατρέξει όλες τις περιφέρειες, αυτή η διαθεσιμότητα ανθρώπων και υποδοχής της ιδέας δεν υπήρξε αλλού πουθενά. Και δεν είναι μόνο ο κύριος Περιφερειάρχης, είναι οι συνεργάτες του, είναι ο υπέροχος κύριος Ιωάννου, ο αντιπεριφερειάρχης της Περιφέρειας και ψυχή της εξέλιξης του προγράμματος, είναι μια σπουδαία δημόσια λειτουργός, λυπάμαι που λείπει σήμερα, την πήρα τηλέφωνο πριν από λίγο, αλλά δυστυχώς είναι στην Αθήνα, μιλάω για την κυρία Ρόκκου, μια σπουδαία λειτουργός, η οποία είναι η προϊσταμένη της διαχειριστικής αρχής εδώ, η κυρία Ελένη Ρόκκου και ο κύριος Γρηγόρης Σιαμόπουλος, που τον βλέπω στο βάθος, έχει βαριά κληρονομιά για τη συνέχιση αυτού του πράγματος. Και οι αρχαιολόγοι μας, βεβαίως, και πολλοί άλλοι άνθρωποι που δούλεψαν και εθελοντές, δούλεψαν περίπου πενήντα εθελοντές στο «Διάζωμα» για να το χτίσουμε αυτό, με προεξέχουσα μια μορφή γυναικεία στο χώρο της τουριστικής οικονομίας, η κυρία Μπέτυ Χατζηνικολάου, για χρόνια διευθύντρια στον Ε.Ο.Τ., ο κόσμος των ξενοδόχων και εδώ στην περιοχή σας θα την γνωρίζετε σίγουρα, γιατί είναι μια μεγάλη μορφή, και νέα παιδιά που δούλεψαν με μεγάλες περσινές και σπουδές για να χτίσουμε αυτό το πρόγραμμα.

Τι έχει αυτό το πρόγραμμα στον πυρήνα του; Συνδυάζει τις αρχαιολογικές υποδομές όχι μόνο με τις κλασικές υποδομές, δηλαδή τη βελτίωση της προσβασιμότητας στα μνημεία αυτά, αλλά με ό,τι παράγεται –πρωτογενής τομέας, γαστρονομία, καταλύματα, λαϊκός πολιτισμός– και πώς αυτό συνδέεται με ένα σύμφωνο ποιότητας, αυτή ήταν η ευφυής κίνηση και ιδέα του Γιώργου Σμύρη για να ξέρετε, Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής Δωδώνης. Κύριε Περιφερειάρχα, έχει τελειώσει το γραφείο επικοινωνίας, ένα τοπικό γραφείο εδώ, το λογότυπο ήδη της διαδρομής. Το σήμα της διαδρομής θα το πάρουν όποιοι πολίτες και επιχειρήσεις θέλουν να ενταχθούν στη διαδρομή αυτή και το σήμα θα αναγνωρίζει τη συμμετοχή τους και θα είναι ένας οδηγός για τους πολίτες και για τους τουρίστες που θα επισκέπτονται τη διαδρομή. Να σας φέρω εικόνες του μέλλοντός μας, που δεν τις έλεγα μέχρι τώρα, είναι η πρώτη φορά που τις ξεδιπλώνω, γιατί πια τώρα είναι προ των πυλών. Δεν τις έλεγα, γιατί η χώρα έχει χορτάσει από «θα» και από την τέχνη της επικοινωνίας, αλλά εδώ μιλάμε τώρα για ένα σχέδιο που εφαρμόζεται. Φανταστείτε τα βαζάκια των παραγωγών μέσα στους αρχαιολογικούς χώρους με την επωνυμία των αρχαιολογικών χώρων. Μου έλεγε χθες ο Δημήτρης Λώλος ότι η Δωδωναία κοιλάδα έχει τη δυνατότητα αρωματικών φυτών, φανταστείτε πώς θα μπορούσαμε να το αξιοποιήσουμε αυτό και να τοποθετηθεί μέσα στον αρχαιολογικό χώρο και όλη η πρωτογενής παραγωγή. Φανταστείτε τα καταλύματα της περιοχής, τα ωραία εστιατόρια, η ωραία παραγωγή που έχετε εδώ πέρα στη γαστρονομία σας, πώς μπορούν να ενταχθούν σε αυτή τη διαδρομή. Και δεν είναι μονάχα αυτό. Είναι ότι αξιοποιούνται πάρα πολλές δράσεις μέσα από το νέο ΕΣΠΑ, δηλαδή το πρόγραμμα περιλαμβάνει και μεγάλες πιστώσεις από το ευρωπαϊκό ταμείο, για παράδειγμα θα εκπαιδεύσουν νέοι αρχαιολόγοι για να είναι ξεναγοί των χώρων ή θα έχουμε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο για μία κατηγορία λιθοξόνων που θα πρέπει να γίνουν ειδικά σεμινάρια για αυτούς. Φανταστείτε, λοιπόν, όλα αυτά σε μια απόλυτη συνέχεια στη διαδρομή αυτή, που, υπόψιν, η διαδρομή αυτή είναι ποιοτική όχι μόνο για τη χώρα μας αλλά και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο κύριος Johannes Hahn, ο επίτροπος, την ξέρει προσωπικά, παρουσιάστηκε υποδειγματικά στη σύνοδο ειδικών περιφερειών και με την υπόδειξη τη διαδρομή αυτή να τη μιμηθεί όλη η χώρα. Λέω για τους πολιτικούς μας ότι πριν από δεκαπέντε μέρες με κάλεσε ο κύριος Μανιάτης και έχουμε κάνει μια ομάδα εργασίας, τον κύριο Καλογιάννη θα τον ενδιαφέρει πολύ αυτό, γιατί θήτεψε σε αυτό το Υπουργείο, για να οργανώσουμε τις αντίστοιχες περιβαλλοντικές διαδρομές με το Υπουργείο Περιβάλλοντος. Το έργο αυτό είναι το πρώτο της χώρας που μπήκε στη νέα προγραμματική περίοδο, το πρώτο, γιατί το ήθελε ο ίδιος ο επίτροπος, ήθελε να δώσει το δείγμα γραφής. Το λέω σε όλους μας, για να δούμε τι ευθύνη έχουμε να το κάνουμε σωστά, γιατί όλοι οι προβολείς είναι στραμμένοι σε μας για το πώς θα υλοποιηθεί αυτό το έργο, με ποιο τρόπο, δηλαδή, για να μην διαψεύσουμε και τους εαυτούς μας, αλλά και πολλούς ανθρώπους που πίστεψαν σε σας και στις δυνατότητες αυτής της πατρίδας, της Περιφέρειας εδώ. Αυτό που σας περιγράφω στην ουσία ήταν το ιδεολογικό υπόβαθρο του «Διαζώματος», που πέρα από το υπηρεσιακό πρόγραμμα που σας ανέπτυξα, το ιδεολογικό υπόβαθρο είχε δύο σπουδαία πράγματα. Το ένα είναι πώς τα μνημεία θα έρθουν σε επαφή με τους ανθρώπους, είναι αυτό που εμένα μου αρέσει να λέω, να το ονομάζω κοινωνικοποίηση, που σε αυτό έχουμε κάνει πολύ μεγάλη πρόοδο, και το δεύτερο είναι πώς θα συναντηθούν τα μνημεία με την πραγματική οικονομία και θα γίνουν ουσιαστικοί πρωταγωνιστές για την αειφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας.

Τώρα, κλείνοντας, η σημερινή ημερίδα έρχεται να επιβεβαιώσει όλη αυτή τη δουλειά που γίνεται. Γιατί η Δωδώνη είναι η «ναυαρχίδα» της διαδρομής. Και επειδή έχουμε πολύ μεγάλη ωριμότητα, θα είναι και ένα εμπροσθοβαρές έργο, γιατί έχουμε και τη μελέτη του άνω διαζώματος, το οποίο, μάλιστα, μπορεί και φέτος να ενταχθεί, αν όλα πάνε καλά, γιατί έχει γίνει σπουδαία δουλειά από την Εφορεία που την εκπροσωπεί ο κύριος Σουέρεφ, αλλά και από την Επιστημονική Επιτροπή που την εκπροσωπεί ο κύριος Σμύρης. Και θέλω να φύγω, να κατέβω από αυτό το βήμα ανταλλάσσοντας μια χειρονομία με όλους σας που θα περιέχει μια υπόσχεση: αυτή την ευθύνη που όλοι έχουμε επωμιστεί για την Ήπειρο, πρέπει να δώσουμε την υπόσχεση ότι θα υπερβούμε τους εαυτούς μας να την φέρουμε εις πέρας. Όλη αυτή τη σπουδαία δουλειά που θα παρακολουθήσετε, που έχει γίνει, που είναι εντυπωσιακή, με εφαρμογές καινοτομικές σε παγκόσμια κλίμακα, η μεθοδολογία της αποκατάστασης, η μεθοδολογία της ταυτοποίησης των εδωλίων που θα ακούσετε από ένα νέο παιδί, τον κύριο Πέτρο Κατσούδα, που εμένα με εντυπωσίασε όταν τα πρωτοείδα, είναι πράγματα που συγκλονίζουν την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα. Συνεπώς, θέλω να συ-

